

Laboratorium Kryminalistyczne Komendy Głównej Policji Państwowej w latach 1920–1939

Kryminalistyka jest dyscypliną nauki, której powstanie pod koniec XIX wieku wynikało z zapotrzebowania procesu karnego na zespół naukowych metod i środków służących przede wszystkim do ujawniania, zabezpieczania i wykorzystania dla celów procesowych dowodu rzeczowego¹. Zrodziło się również zapotrzebowanie organów ścigania na wypracowanie nowoczesnych i skutecznych metod wykrywania przestępstw i identyfikacji ich sprawców. Z chwilą odzyskania niepodległości i zorganizowania polskiego aparatu ścigania jednym z najważniejszych zadań stojących przed powstałą – na mocy ustawy z 24 lipca 1919 roku – Policją Państwową było jak najszybsze wprowadzenie do swojego arsenału wykrywczych kryminalistyki. Na temat tej nauki dr Gustaw Groger na łamach „Gazety Policji Państwowej” pisał: „Kryminalistyka (policja naukowa), czyli nauka o śledzeniu przestępstw, jest nauką o śladach przestępstw, o zastosowaniu wiadomości i metod naukowych do ich odnajdywania, zbierania i utrwalania tych śladów, do wysuwania z nich wniosków o udziale danej osoby w danym przestępstwie, (...) Wreszcie jest nauką o sposobach popełniania przestępstw przez zawodowych przestępców”².

W styczniu 1920 roku w Komendzie Głównej Policji Państwowej w Warszawie został zorganizowany Wydział IV Rejestracyjno-Karny³. Powstał on na wzór central kryminalistyki państw zachodnich, szczególnie Austrii. Przy organizowaniu Wydziału II opierano się przede wszystkim na doświadczeniach austriackiego komendanta głównego policji dr. Gampa, który przez kilka lat kierował centralą kryminalistyki w tym państwie. W skład Wydziału IV wchodziło sześć działów: I – inwigilacyjno-informacyjny, II – rozpoznawczy, III – rejestracyjny, IV – instrukcyjny, V – hodowli i tresury psów policyjnych i VI – gospodarczy⁴. Dział II – rozpoznawczy prowadził badania z zakresu kryminalistyki i dzielił się na: laboratorium daktyloskopijne, które posiadało w swoich zbiorach 25 tysięcy kart daktyloskopijnych. Zatrudnionych w nim było czterech daktyloskopów. Laboratorium to wykonywało badania identyfikacyjne śladów linii papilarnych nadesłanych z całego kraju. Następnymi działami były: laboratorium fotograficzne i chemiczne. To pierwsze laboratorium wykonywało zdjęcia na miejscu przestępstw oraz prowadziło zbiory negatywów nadesłanych z placówek policyjnych z całego kraju, a także wykonywało zdjęcia śladów kry-

minalistycznych zabezpieczonych na różnego rodzaju przedmiotach. W styczniu 1920 roku kierownikiem pracowni fotograficznej został J. Różewicz⁵. Natomiast laboratorium chemiczne wykonywało ekspertyzy m.in. z zakresu toksykologii i fałszerstw pieniędzy oraz papierów wartościowych. Kierownictwo laboratorium chemicznego w styczniu 1920 r. objął dr Czaplicki, a jego pomocnikiem był Stanisław Brach⁶. W okresie od 1 lutego do 31 grudnia 1921 roku kierownikiem tej placówki był dr Marian Westwalewicz⁷.

W 1922 roku laboratorium chemiczne zostało zlikwidowane, a w jego miejsce utworzono nową instytucję pod nazwą Ekspertyza. Niestety – jak podaje Wacław Brzęk – brak jest materiałów archiwalnych, na podstawie których można odtworzyć działalność tej placówki⁸.

W 1926 roku pracownik Wydziału I Organizacyjno-Administracyjnego Komendy Głównej PP podinspektor Józef Piątkiewicz zorganizował w Głównej Szkole Policyjnej w Warszawie laboratorium kryminalistyczne. Na początku mieściło się ono w jednym tylko pomieszczeniu przy ul. Ciepłej 13 i było dość skromnie wyposażone w sprzęt specjalistyczny. Laboratorium posiadało jedynie kompletnie wyposażoną pracownię fotograficzną oraz kilka mikroskopów, a także lampę kwarcową, która była wykorzystywana przy badaniach dokumentów⁹. W 1927 roku na temat wykonywanych przez laboratorium kryminalistyczne badań periodyk policyjny „Na posterunku” pisał: „Z prac laboratorium wymienić należy przede wszystkim rozpoznanie działania narzędzia (siekiery) przez porównanie cięć na drzewie (dział przestępstw polegających na uszkodzeniu cudzej własności). W dziale przestępstwa przeciwko życiu dokonano rozpoznania broni palnej, a to przez porównanie śladów na pancerzu kuli oraz przez porównanie śladów na łusce. W zakresie fałszerstw wszelkiego rodzaju, jako nader rozpowszechnionych przestępstw, dokonano najwięcej prac rozpoznawczych. Rozpoznano więc zmiany tekstu pisanego na maszynie, ustalając przy tym marki fabryczne maszyn używanych w tym celu. (...) Rozpoznano fałszerstwa banknotów i papierów wartościowych i ustalono sposoby fałszerstw. (...) Ustalono fałszywe podpisy oraz dokumentów, które bywały dokonywane przez wskrobanie tekstu, dopisywanie, dorabianie liter i cyfr oraz wypranie chemiczne tekstu pierwotnego i wpisywanie w jego miejsce innego. W tym celu poddawano szczególniej analizie papier,

ołówek, pióra oraz atrament”¹⁰. Do września 1927 roku laboratorium wykonało 22 ekspertyzy.

W październiku 1927 roku nastąpiła zmiana organizacyjna, w wyniku której laboratorium kryminalistyczne zostaje wydzielone z Głównej Szkoły Policyjnej i włączone do Wydziału IV Centrali Służby Śledczej Komendy Głównej PP w Warszawie. Od tego momentu laboratorium zostaje ściśle powiązane ze strukturą organizacyjną Komendy Głównej PP i z działalnością śledczą policji. Laboratorium kryminalistyczne wykonywało na polecenie władz sądowych i policyjnych ekspertyzy:

- identyfikację śladów stóp ludzkich, śladów narzędzi do włamań,
- identyfikację broni palnej,
- identyfikację narzędzi do cięcia, siekier, toporów itp.,
- ustalenia sposobów i środków fałszowania dokumentów,
- porównawcze pisma ręcznego¹¹.

Ryc. 1. Podinspektor Józef Piątkiewicz, kierownik laboratorium kryminalistycznego w latach 1927–1931

Fig. 1. subinsp. Józef Piątkiewicz, Head of the Forensic Laboratory in years 1927–1931

Kierownikiem laboratorium nadal pozostał podinspektor Józef Piątkiewicz. Władze policyjne dbały o rozwój zawodowy i podnoszenie poziomu wiedzy kryminalistycznej pracujących w laboratorium policjantów. W tym celu delegowały ekspertów na kursy specjalistyczne z zakresu kryminalistyki. W lipcu 1929 roku podinspektor Władysław Sobolewski, komisarz Karol Penkala i komisarz Józef Sawczyn zostali skierowani na czteromiesięczny kurs techniki kryminalistycznej w Wiedniu¹². Delegowani oficerowie mieli m.in. doskonalić swoje umiejętności z zakresu fotografii kryminalistycznej, badań porównawczych pisma ręcznego,

ujawniania fałszerstw banknotów i papierów wartościowych, a także z badań broni palnej i siecznej¹³.

W listopadzie 1931 roku następuje zmiana na stanowisku kierownika laboratorium. Podinspektora Józefa Piątkiewicza, który został mianowany komendantem wojewódzkim PP w Kielcach, zastąpił podinspektor Władysław Sobolewski. Pod jego kierownictwem laboratorium pracowało na wysokim poziomie, bowiem oprócz wykonywania ekspertyz prowadziło również badania kryminalistyczne, głównie z zakresu broni palnej. Na przykład na przełomie lat 1936 i 1937 Władysław Sobolewski wraz z podległymi mu ekspertami prowadził badania uszkodzenia szyb przez przestrzelenia¹⁴.

Władze policyjne doceniały pracę laboratorium kryminalistycznego, a zarazem chciały zwiększyć liczbę wykonywanych tam ekspertyz. W związku z tym podjęły działania w kierunku poprawy bazy lokalowej tej instytucji. W 1932 roku laboratorium otrzymało dodatkowe pomieszczenia w gmachu przy ul. Ciepłej 13. Kie-

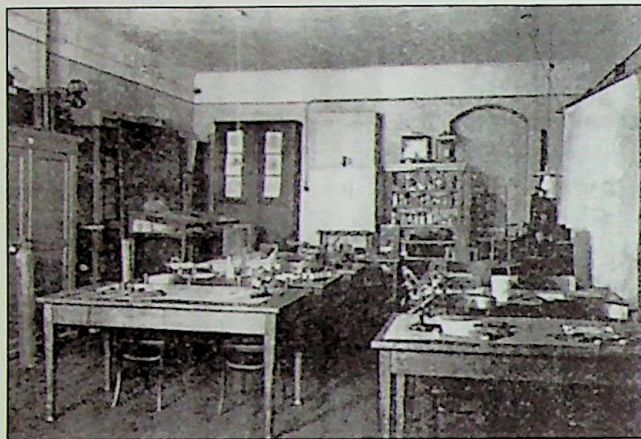
Ryc. 2. Inspektor dr Władysław Sobolewski, kierownik laboratorium kryminalistycznego w latach 1931–1937

Fig. 2. insp. Dr. Władysław Sobolewski, Head of the Forensic Laboratory in years 1931–1937

ownik tej placówki podinspektor Władysław Sobolewski tak oceniał nowe warunki lokalowe: „(...) widne, jasne i suche pokoje, przystosowane specjalnie do celów laboratoryjnych, mieszczą w sobie obecnie doskonałą warsztat pracy kryminalistycznej, który może być bez jakiegokolwiek przesady zaliczony do najlepiej urządzonych laboratoriów tego typu w Europie”¹⁵.

W marcu 1935 roku następuje reorganizacja Komendy Głównej PP, w wyniku tego laboratorium krymi-

nalistyczne zostaje włączone do Wydziału V. Jednocześnie zwiększa ono zakres wykonywanych ekspertyz o badania pisma maszynowego¹⁶. Po tych zmianach jednostki policyjne miały przysyłać materiały do badań na adres „Komenda Główna Policji Państwowej Wydział V – Laboratorium Policyjne w Warszawie ul. Ciepła 13”.

Ryc. 3. Pracownia laboratorium kryminalistycznego Komendy Głównej PP w Warszawie (1933 r.)

Fig. 3. One of analytical rooms in the Forensic Laboratory of the National Police Headquarters in Warsaw (1933)

Umiejscowienie laboratorium kryminalistycznego w strukturach Wydziału V Komendy Głównej PP nie trwało długo, bowiem w styczniu 1936 roku nastąpiła nowa reorganizacja. Na mocy rozkazów Komendanta Głównego nr 646 i 689 laboratorium kryminalistyczne z powrotem weszło w skład Wydziału IV Centralnej Służby Śledczej pod nazwą Referat Techniki Śledczej¹⁷.

W dniu 4 października 1937 roku Referat Techniki Śledczej poniósł dotkliwą stratę, bowiem zmarł inspektor dr Władysław Sobolewski, który od 1931 roku zarządzał tą placówką. Po jego śmierci obowiązki kierownika objął komisarz Wacław Jastrzębski.

W 1938 roku Referat Techniki Śledczej, oprócz zmiany swojej nazwy, rozszerzył także zakres wykonywanych ekspertyz. Od tego bowiem czasu wykonywał:

- ekspertyzy pisma maszynowego dla ustalenia egzemplarza maszyny,
- ekspertyzy pisma ręcznego w poważniejszych sprawach,
- ekspertyzy w sprawach fałszerstw dokumentów (ustalenie sposobów i środków ich fałszerstw),
- badanie znaczków pocztowych i stemplowych na powtórne ich użycie (chemiczne usunięcie kasowników lub datowników),
- restytuowanie tekstów pism niewyraźnych i usuniętych sposobem mechanicznym,

- odczytywanie tekstów na papierach podartych,
- ekspertyzy chemiczne atramentów (badanie wieku i składu chemicznego),
- identyfikacja łusek i pocisków z poszczególnymi egzemplarzami broni (rewolwery, pistolety),
- odtwarzanie spiłowanych i zapunktowanych numerów na broni,
- identyfikacja narzędzi do włamań i cięcia¹⁸.

W 1938 r. Referat Techniki Śledczej wykonał 408 ekspertyz, w tym: 133 z zakresu identyfikacji pisma ręcznego, 191 z identyfikacji broni palnej, 62 z identyfikacji narzędzi do włamań oraz 22 z identyfikacji atramentu, pisma maszynowego, fałszywych dokumentów i znaczków pocztowych. Ekspertyzy te wykonano na polecenie sądu, organów policyjnych oraz instytucji wojskowych¹⁹. Ponadto w Referacie wykonywano zdjęcia fotograficzne do powyższych ekspertyz, a także robiono zdjęcia dla potrzeb Referatu Rozpoznawczego z zakresu daktyloskopii. W 1938 roku w pracowni fotograficznej wykonano 1243 prace fotograficzne, w tym do ekspertyz daktyloskopijnych – 781 zdjęć, do ekspertyz broni – 94 zdjęcia, do ekspertyz pisma ręcznego – 60 zdjęć oraz do innych ekspertyz – 308 zdjęć²⁰.

Na zakończenie rozważań na temat działalności laboratorium kryminalistycznego w strukturach Komendy Głównej PP należy wspomnieć o pracujących tam ekspertach i wykonywanych przez nich ekspertyzach. W laboratorium ekspertyzy chemiczne wykonywał komisarz Wacław Jastrzębski, który skończył trzyletnie studia chemiczne oraz przeszedł policyjne przeszkolenie z zakresu badań chemicznych. Badania mechano-skopijne i broni palnej wykonywał komisarz Karol Penkala, ekspertyzy z zakresu pisma ręcznego wykonywał komisarz Józef Sawczyn, zaś badania pisma maszynowego i fałszerstwa dokumentów przeprowadzał aspirant K. Csadek²¹. Wykonywane w laboratorium kryminalistycznym ekspertyzy miały duże znaczenie dowodowe dla sądów. Na przykład w 1932 roku Wydział IV Centralnej Służby Śledczej Komendy Głównej PP przeprowadził badania pocisków rewolwerowych wyjętych z ciał zabitych pod Miechowem handlarzy pierza oraz zabezpieczonego u podejrzanego rewolweru²². Ekspertyzę tę wykonywał komisarz Karol Penkala, który porównał trzy pociski przysłane w sprawie jako dowód z pociskami wystrzelonymi z rewolweru. W konkluzji opinii ekspert pisał: „(...) pociski wyjęte ze zwłok pochodzą od naboju wystrzelonych z zakwestionowanego rewolweru”²³. Przeprowadzona ekspertyza broni stanowiła koronny dowód w sprawie. Opierając się na niej, Sąd Okręgowy w Kielcach uznał oskarżonego Mieczysława S. za winnego zabójstwa trzech osób i skazał go na karę śmierci.

Dariusz Buras

PRZYPISY

- ¹ **D. Buras:** Wykorzystanie metod kryminalistycznych w pracy organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości w świetle praktyki woj. kieleckiego w okresie międzywojennym, „Problemy Kryminalistyki” 1997, nr 217, s. 65.
- ² **G. Groeger:** Urzędy śledcze w Polsce i ich centrala w Warszawie, „Gazeta Policji Państwowej” 1920, nr 42, s. 5.
- ³ „Gazeta Policji Państwowej” 1920, nr 2, s. 7.
- ⁴ Ibidem.
- ⁵ Ibidem.
- ⁶ Ibidem.
- ⁷ **W. Brzęk:** Laboratoria kryminalistyczne Policji Państwowej, „Problemy Kryminalistyki” 1980, nr 144, s. 363.
- ⁸ Ibidem, s. 364.
- ⁹ „Na posterunku” 1927, nr 8, s. 116(4).
- ¹⁰ Ibidem.
- ¹¹ **W. Brzęk**, op.cit., s. 365; **G. Lax:** Centrala Służby Śledczej, Rocznik Policji Państwowej 1927. Wydawnictwo gazety PP „Na posterunku” Warszawa 1927, s. 36.
- ¹² Archiwum Państwowe w Kielcach (APK), Starostwo Powiatowe Kieleckie I (SPK I), sygn. 964. Rozkaz nr 443 komendanta głównego PP z dnia 28 czerwca 1929 r.
- ¹³ Ibidem.
- ¹⁴ **D. Buras:** Kryminalistyczna działalność inspektora PP dr. Władysława Sobolewskiego w Polsce w okresie międzywojennym, „Problemy Kryminalistyki” 2009, nr 264, s. 71.
- ¹⁵ **W. Sobolewski:** Laboratoria i instytuty kryminalistyczne z okazji dziesięciolecia Laboratorium policyjnego w Warszawie, „Przegląd Policyjny” 1937, nr 5, s. 333.
- ¹⁶ „Na posterunku” 1935, nr 11, s. 169.
- ¹⁷ Archiwum Akt Nowych (AAN), Komenda Główna Policji Państwowej (KGPP), sygn. 146, k. 8.
- ¹⁸ **W. Brzęk**, op.cit., s. 366.
- ¹⁹ **A. Misiuk:** Policja Państwowa 1919–1939. Powstanie, organizacja, kierunki działania, PWN Warszawa 1996, s. 312; „Przegląd Policyjny” 1938, nr 2, s. 142.
- ²⁰ AAN, KGPP, sygn. 146, k. 9a.
- ²¹ Ibidem, k. 9.
- ²² W dniu 13 października 1931 roku na polach w pobliżu Miechowa w woj. kieleckim zostały zastrzelone trzy osoby, które zajmowały się handlem pierzem. W czasie sekcji zwłok lekarz sądowy wyjął z ciał zabitych kule rewolwerowe. Podczas podjętych działań śledczych policjanci zatrzymali podejrzanego, przy którym znaleziono rewolwer. **D. Buras:** Wykorzystanie metod kryminalistycznych, op.cit. s. 65.
- ²³ APK, Akta Sądu Okręgowego w Kielcach, sygn. 6610, k. 123.

Streszczenie

W artykule omówiono działalność laboratorium kryminalistycznego Komendy Głównej PP w Warszawie. Przedstawiono

początki tej instytucji, a następnie omówiono zmiany organizacyjne, które towarzyszyły laboratorium policyjnemu. Szczególnie ważną datą w funkcjonowaniu laboratorium kryminalistycznego był październik 1927 roku. Wtedy to laboratorium zostało wydzielone z Głównej Szkoły Policyjnej i włączone do Wydziału IV Centrali Służby Śledczej Komendy Głównej PP w Warszawie. W opracowaniu sporo uwagi poświęcono pracy laboratorium, opisując, jakie ekspertyzy były wykonywane w tej placówce.

Słowa kluczowe: kryminalistyka, Policja Państwowa, laboratorium kryminalistyczne, ekspertyza kryminalistyczna.

Summary

The article presents the activities of the Forensic Laboratory of the National Police Headquarters in Warsaw in years 1920–1939. The founding of the unit, as well as its changing structure have been discussed. A particularly important date was October 1927 when the Laboratory was separated from the Main Police School and incorporated in Department IV of the Central Investigative Service of the National Police Headquarters in Warsaw. The Author dedicated a major part of the article to the laboratory work and described the types of forensic casework performed at that time.

Keywords: forensic science, National Police, forensic laboratory, forensic casework.

Ty też możesz wesprzeć
Fundację Pomocy Wdowom i Sierotom
po Poległych Policjantach

z siedzibą przy ul. Puławskiej 148/150
02-514 Warszawa 12 p. nr 8,
przekazując

1%

podatku od dochodu za 2009 rok, podając w PIT
nr KRS 0000101309
lub przekazać datek na
konto PKO BP S.A. VI O/Warszawa
74 1020 1068 0000 1802 0059 9167